

Un càntic de pau per a la llengua

COSME AGUILÓ

Manifest, llegit per Cosme Aguiló (en una festa reivindicativa de la llengua) en el poble de Santanyí. La festa fou preciosa, amb cant de coral, xeremiers, ballada popular i grup de sonadors que ho feren molt bé, i el manifest fou un èxit.

Santanyí, 10 de juny del 2012

Sense arc, ni ballesta, sols amb cimbre d'oliva i amb garberes d'illusió, he acceptat la requesta de l'associació de pares del Col·legi Públic Blai Bonet, d'unes paraules en aquesta ajustalla festiva a favor de l'ensenyament i de la immersió lingüística en català. El centre que duu el nom del gran poeta santanyiner fa rutllar un projecte educatiu vertebrat en la llengua pròpia del territori, un pla aprovat pel consell escolar que afavoreix la cohesió social i que possibilita que tots els alumnes, tant els qui tenen els pares venguts de fora com els qui els tenen d'aquí, en acabar el cicle escolar puguin sentir com a seva la terra que trepitgen i la cultura que li és pròpia. És a dir, un objectiu integrador que obre portes i finestres de llum per tal que ningú no es pugui sentir estrany en la pròpia llar. No és un programa discriminatori per a cap cultura ni per a cap llengua. S'ha de tenir ben present que si es fes l'ensenyament en castellà, només s'asseguraria el coneixement d'aquesta llengua, ja que té tot l'entorn social orientat a favor seu, mentre que l'escolarització en català garanteix a l'alumne que, en complir setze anys, després del procés d'adoctrinament obli-

gatori en castellà, tenguí la capacitat de dominar ambdós idiomes, amb tots els avantatges que això suposa en el territori d'una comunitat fortament marcada per la interculturalitat.

Les més de sis mil llengües que hi ha en tot el món són les columnes vertebrals dels pobles que les parlen i quan una llengua desapareix del planeta no sols experimenta una pèrdua la gent que la fa servir d'una manera habitual, sinó que és tota la humanitat que veu minvar el seu patrimoni cultural. No hi ha llengües més bones les unes que les altres, sinó que totes, absolutament totes, són aptes per a tots els usos, tant les que frueixen de milions de parlants com les que només en tenen algunes dotzenes. Els pobles del món són molt desiguals els uns dels altres i és per això que a tots ens encanta viatjar, perquè diversitat vol dir riquesa, variació multicolor. Les diferències entre les nacions es palpen en la manera de vestir, en l'habilitat per a cuinar, en la pràctica de l'esport, en els procediments a l'hora de divertir-se, en la forma d'entendre l'humor i de practicar l'amor, i en molts altres aspectes de la vida quotidiana. Res, però, no dona tanta perso-

nalitat a una comunitat, ni la defineix amb tanta nitidesa, com la llengua, juntament amb la terra que l'acull. Hi són inclosos especialment els noms de lloc, amb els quals, per raons evidents, la terra es vincula a la parla en una fermaça d'allò més íntima: «llengua i terra unides», deia el gran poeta eivissenc Marià Villangómez. Un idioma no és tan sols un instrument de comunicació, sinó moltes coses més. A través seu entenem i ordenem la realitat, el món que ens envolta, i les paraules són un reflex fidel de la nostra manera d'interpretar tot allò que tenim a l'abast. Moltes llengües africanes no disposen de cap paraula que pugui expressar el concepte 'neu', mentre que els pobles de l'Àrtic en fan servir un caramull, perquè tenen necessitat d'establir diferències lèxiques entre la neu feta pols, la neu gelada, la neu trepitjada, etc. Per als catalanoparlants, com per als qui parlen castellà, els dits de les mans i els dits dels peus són això, *dits* o *dedos* respectivament, mentre que un alemany no els veu com la mateixa cosa i usa dos mots distints en referir-se als uns o als altres. Els alemanys i els àrabs designen la lluna com a masculina i el

sol com a femení, a l'inrevés de nosaltres, i els pobles berbers coneixen amb un mot específic la lluna plena. L'espanyol no fa cap distinció entre *calaix* i *caixó*. Per als conceptes castellans *horno* i *panadería* usam en català un sol lexema que els cobreix tots dos: *forn* (o *fleca*, segons la contrada). El context aclareix cada situació: «he anat al forn a comprar» fa referència a l'establiment per a la venda, i «el pa ja fa un quart que és dins el forn» apunta cap a l'estructura roenta en la qual es cou.

Quan es diu que el català i el castellà han de tenir a la nostra terra els mateixos nivells d'oportunitats, no es juga net i els qui fan servir tal discurs no deuen ignorar quina en seria la conseqüència, a curt o a llarg termini: la desaparició del català. El castellà és una llengua geogràficament i poblacionalment molt estesa, amb quatre-cents, o cinc-cents, milions d'usuaris; el català, tot i que es troba entre els vuitanta idiomes més parlats al món, no té més que uns deu milions de parlants, que tanmateix no els podem escometre en tota la vida. Si es donen les mateixes oportunitats a les dues llengües, ja se sap d'antuvi quina en sortirà malparada, nafrada fins al moll de l'os. És com si es posassin una moneia i una tortuga vora la soca d'un arbre per tal de deixar-los accedir en pla igualitari a la fruita de les branques. És un greuge comparatiu que en determinades àrees del solar de l'estat els escolars puguin triar l'ensenyança entre dues llengües, mentre que a la major part de la geografia estatal cap nin pugui escollir ni català, ni basc, ni gallec. És bo que les persones coneguim més llengües que la que han après de les mares a partir del període de lactància. I no sols pregonam que és convenient a nivell particular el bilingüisme, sinó el trilingüisme i, molt millor, el multilingüisme. Però els pobles, en quant col·lectivitat, tenen una sola llengua pròpia, i la d'aquesta terra que ens va veure néixer, o que ens acull, és el català des de fa prop de vuit-cents anys. I quan un autòcton, o un estranger amb l'accent particular del seu parlar, anomena Son Sardina, Capdepera, sa Pobla, es Capdellà, Ciutadella, Sant Miquel, Castelló, els Omells de na Gaia, usa unitats nascudes en el si de la llengua catalana, i

si diu Algendar, Sóller, s'Aranjassa, Benimussa, Salses, Cotlliure, l'Aleixar, Tarragona, Flix, Tivissa, Carcaixent, Ifac, fa servir noms de lloc que pertanyen a altres orígens lingüístics, però porten segles d'afaiçonament pels usuaris catalanòfons, centúries d'arrelament en el domini lingüístic.

Cal no fer martingales amb la llengua, que temps ha que hem tret els queixals de l'enteniement. Els avantatges del bilingüisme col·lectiu, tan predicats des del centre de l'estat, tenen com a fervents defensors els qui desitgen, amb presses de llebre de camp ras, l'extermi de les llengües subordinades de la perifèria. Hi col·laboren, a més dels desinformats, els enlluernats per cants de sirenes que no volen altra cosa que el nostre imminent naufragi dins les aigües pelàgiques. No es reclama mai des del llobríngol geogràfic el bilingüisme per a la capital. Allà, tots monolingües... i estira, que ve peix. Ho repetim: és desitjable que com a individus coneguem no dues, sinó moltes llengües, com més millor, però rebre l'ensenyança en la llengua autòctona del país és la cosa més natural del món i la practiquen tots els pobles que tenen els mitjans necessaris per a fer-ho així, tots els que no han de sofrir ningú que els posi bastons entre les brèndoles de les rodes. A Lleó, a Castella, a Andalusia, s'ensenyava en castellà, com és lògic i natural. Aquí, ha de ser una cosa totalment normal l'ensenyança en català. La llengua, que és cosa de tots, ha d'ignorar les tonalitats de la política i ha de ser un element per a enfortir els vincles entre els individus de totes les edats, ètnies, orientacions sexuals i religions. Si totes les persones virtuals que anomenarem fossin catalanoparlants, tinguem per segur que no tendria més legitimitat mallorquina qui dugués per nom Alcía Gornals, que uns altres

Cosme Aguiló llegint el seu Manifest

FOTO: JOAN PINYA

que es diguessin Patxi Pagazaurtundua, Leonor Lavilla, Georg Weber, o Alí i el cognom que vulgueu. La llengua no és, ni ha de ser en via neguna, un element de discòrdia que pugui fragmentar i espoltrir la societat, sinó una importantíssima matèria de forta unió social, que ens faci a tots, autòctons i forans, fills dignes i amants d'aquesta terra.

No és necessari que ningú renunciï a res; només cal adoptar, acollir, amorosir, agombolar, adondar. És molt fàcil, perquè som un poble obert al món, bon receptor de la diversitat, de la interculturalitat, però la nostra llengua és part de la terra, és carn de nosaltres mateixos, ens lliga als nostres morts més estimats i a les generacions que matraçaran la terra dels nostres perdurables anivellaments. No li podem negar ni el pa ni la sal. Ans al contrari, l'hem de poder usar en totes les situacions, de manera ben espontània, l'hem d'acostar a tots els qui la volen aprendre per conviure amb nosaltres. Per això, amb tanta naturalitat com la xeixa brosta a eixams dins el sementer, així com les prades de posidònies balance-

gen llurs cabelleres adherides al pla del sorral, el català ha de ser la llengua vehicular de l'ensenyança. No és demanar que els pins facin magranes, ni les figures melons. I, quan vénen tan mal donades i tan a tort fil que veim l'arc de sant Martí en blanc i negre, no hem de caure mai en el desànim, encara que sembli utòpic subsistir anhelant els paràmetres normals. Arribats a tal punt, «voler l'impossible ens cal i no que mori el desig», tal com ho expressa el poeta de Balansat. En el col·legi que porta el nom del santanyiner que va conrear la paraula amb la rella de la fidelitat, entenen tot

això que hem dit com a realitat lligada a la voluntat de persones normals, com a cosa espontània, senzilla, fresca com l'obaga de la muntanya. Que la llengua no sigui mai frontera, ni divisió, sinó això que sempre ha estat: un llaç creuat d'amor, de comprensió i d'integració. Us convid a veure en les llengües els tresors que són, a estimar-les, a totes, però us envid, sobretot, a vessar primer les amors damunt *la llengua*, la nostra, que, com les altres, alberga la bellesa, una bellesa semblant a la de les pedres colrades del Roser, una llengua que és harmoniosa, com l'arqui-

itectura tradicional d'aquest magnífic poble, acollidora com un niu de brusac, encisadora com la claror de la lluna, sonora com l'orgue de Jordi Bosch, melodiosa com el cant del rossinyol, dolça com l'esguard d'un infant, i útil, perquè ens permet expressar els conceptes seguint l'ordre que estableix la nostra ment. Que ningú no ens empenyi a cometre hostilitats amb un símbol de pau i d'unió. En el col·legi que ostenta, amb lletres de bronze, el nom de Blai Bonet, entenen, clar i català, que amb l'amor s'aconsegueix molt més que amb l'espasa. ♦

Els amors furtius

QUIM GIBERT

En la darrera versió cinematogràfica de *Dràcula* hi ha una escena imparable. Es tracta de quan l'home vampir viatja a Anglaterra amb una bossa amb terra de Transsilvània entre l'equipatge. I és que al pervers comte l'excita, estant lluny de casa, a grapejar la terra del seu país.

El lligam tellúric d'aquest *Dràcula* és una història íntima amb Transsilvània. Lluís Racionero, escriptor, diu que «un país és una relació amorosa amb un territori». Aquesta estimació inicialment saludable amb una terra (i, per tant, amb la llengua territorial i les seves coses) de vegades topa amb tants obstacles que la fan problemàtica i, a la llarga, esdevé la història d'un amor clandestí.

Aquest fenomen es produeix quan hi ha democràcies que fomenten el desamor envers la identitat lingüística pròpia d'una contrada. El no-reconeixement per part d'Aragó i d'Espanya del català com a llengua oficial de la Franja de Ponent confirma que l'espanyola és una democràcia de baixa intensitat, que perjudica seriosament la salut de la nostra llengua. Albert Sánchez Piñol, antropòleg, afirma que la democràcia (espanyola) legitimarà l'assassinat del català: «el català només el salvarà la democràcia catalana».

Així i tot, hi ha prohibicions que no impedeixen les històries d'amor, quan darrere hi ha uns valors que estimulen a caminar. Això explica que Jesús Moncada (Mequinensa, 1941 – Barcelona, 2005) i Francesc Serés (Saidí, 1972) s'hagin vinculat positivament amb la cultura catalana. Abans, però, van haver de descobrir que la seva és una llengua tan digna com les altres. I que gaudeix de totes les facultats per a ser compartida amb èxit. De fet, Moncada ha estat traduït a una vintena llarga de llengües i Serés fou Premi Nacional de Literatura de la Generalitat de Catalunya l'any 2007. Per a poder créixer com a literats van haver de comptar amb bons mestres i un entorn adequat. Amb aquest tremp, el Casal Jaume I de Fraga promogué (el dia 17 de març del 2011) a Fraga (Palau Montcada, St. Josep de Calassanç, 12), la primera edició de la jornada sobre *Llengua i seducció*, amb la participació de l'escriptor Francesc Serés, l'assagista Josep Maria Prim i l'hebraïsta Tessa Calders. Seguint el traç de Moncada i Serés, el repte és justament crear les condicions perquè la Franja sigui un bon lloc perquè hi brotin les primeres espases del món de les lletres i de qualsevol altre àmbit, amb un arrelament clar i català.

En el famós conte de Hans Christian Andersen hi ha alguna cosa que desconcerta l'aneguet lleig quan albira uns cignes majestuosos. Hi percep obscurament la seva pròpia naturalesa. Hi ha molts fragatins que perceben obscurament la seva naturalesa en allò català. Però d'una manera obscura, desagradable, contradictòria. No és un fenomen casual. En tot cas, és causal: institucions de poder i veus suposadament acreditades, des de fa segles, no han parat de difondre prejudicis, malvestats contra qualsevol rastre de catalanitat a casa nostra. Tant la felicitat d'endevinar a poc a poc la teva veritable identitat com els amors (im)possibles sempre han estat matèria primera entre les ments inquietes. El mequinensà Hèctor Moret, en un fragment del poema titulat *Paisatge*, diu: «Si sóc tan sec és perquè així m'ha fet / únic consol per al meu cor salvatge / aquest país de qui parlo en secret.»

Hi ha frases fetes per a xiquets, sentides a Fraga i altres punts del nostre àmbit lingüístic, que ens conviden a moure'ns: «Bona nit, totes les puces al teu llit, i la més grossa al teu melic!» I és que dormir envoltat de puces és desagradable, sobretot perquè les picades d'aquest insecte fan mal de debò. ♦